

ÅRSRAPPORT FRÅ STATENS NATUROPPSYN TIL NASJONALPARKSTYRET FOR JOTUNHEIMEN OG UTLADALEN 2014

Mot Langedalen

SNO tilsette: Rigmor Solem

**I tillegg er det
av: Lom
Vågå
Årdal
Stiftinga
Naturhus i
Utladalen
Luster,
Beitelag i
Vetti i Luster**

**kjøpt tenester
fjellstyre,
fjellstyre,
fjellstyre,
Utladalen
Årdal,
Sameige i
Storådalen
Lom og Geirr**

1. Oppsynsaktivitet: kontroll/tilsyn, informasjon mv

Kort orientering i henhold til faktisk aktivitet og bestillingsdialogen (skjema A):

Oppsyn i felt: 1699 timar (inkl reise og klargjering)
Kontor/møter/samlingar/adm: 951 timar
Informerte i felt (naturrettleing sjå eig pkt): 2138 personar
Kontrollerte: 15
Advarslar: 3
Rapport til nasjonalparkstyret: 2

Aktivitet mht rovvilt rapporteres gjennom rovbasen og er ikkje med i denne rapporten.

Villrein

Kort om aktivitet

Dei seinare åra har SNO hatt eit spesielt fokus på villreinstamma i Vest-Jotunheimen. Dette skuldast ein kraftig nedgang i åra 2006 – 2009. Etter mange år med jaktfreding vart det i år opna opp for jakt att. Oppsyn i samband med store arrangement i området rundt Turtagrø, tidleg brøyting av Tindevegen og utfarten utpå vårvinteren har vore prioritert.

Utviklingstrekk/utfordringar

Villreinflakken bruka delar av NP i området Soleibotn-Svartafjellet-Fanaråken heile vinteren. Store delar av flokken bruka området aust for Tindevegen store delar av vinteren.

Simle/ungdyr drog vestover i mars.

60 - 70 bukkar vart verande heile sommaren. Nokre få bukkar på austsida av Hurrungane.

Kalving rundt 10.mai (rundt 1 mai i fjor). Middels store kalvar felt under jakta. 390 dyr før kalving.

Opning av jakt att frå 20. august – 10. september. Felles jakt. Dei største bukkane var over 80 kg. Den største var 96 kg.

Som det er sagt tidlegare år er nok brøytinga av «Tindevegen» tidleg i mai ei utfordring for reinstrekket mellom halvøya og områda austafør. Meterhøge brøytekantar vert ei fysisk sperre som hindrar reinstrekket til/frå gode vårbeite i Austabotn og Gravidalen.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Villrein og ferdsel er eit tema som bør følgjast opp. Spesielt gjeld dette i samband med dei store arrangementa i området Turtagrø/Fanaråken/Hurrungane og rundt opning av Tindevegen i månadsskiftet april/mai.

Bukkar beitar ved Skautehaugane i 10. juni

Rovfuglar, ugler og andre fuglar

Kort om aktivitet

Under oppsynsturane i Utladalen er kongeørn registrert med jamne mellomrom heile året, men det vart ikkje påvist hekking ved dei kjente reirplassane i år. Tårnfalk vart observert hyppig. Likeeins som i fjor var det mykje lemen å sjå. Kattugle vart sett og hørt på dei faste plassane i området Hjelle- Avdalen.

I Knutshø vart det påvist hekking av kongeørn i år ved den kjente reirlokaliteten. Ein unge vart observert på reiret fleire gong i løpet av sommaren. Fjellvåk og jaktfalk vart observert fleire plassar i verneområda.

Ein liten auke i rypebestanden, spesielt var det ein del meir stamfugl av fjellrype å sjå utover seinvinteren.

Artsobservasjonane er lagt inn i artsobs.

Utviklingstrekk/utfordringar

Da det var til dels mykje smånagarar, spesielt i vest, var det nok eit godt år for smånagarspesialistane tårnfalk og kattugle.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Halde fram registreringsarbeidet, med spesielt vekt på hekketida utover vinter og vår. Følgje spesielt med aktivitet som kan uroe i den sårbare tida for hekking/ynghing.

Kontroll av dispensasjonar

Kort om aktivitet

I løpet av året er det utført ein del kontrollar for å sjekke at aktiviteten skjer i samsvar med dispensasjonar.

Utviklingstrekk/utfordringar

I enkelte høve blir vilkåra i løyve til nyttekjøring strekt vel langt. Også i år er det meldt frå til nasjonalparkstyret om dette.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Halde fram kontroll av dispensasjonar.

Ulovlege tiltak

Kort om aktivitet

Rapportering til nasjonalparkstyret og Lom kommune om brenning av søppel oppe på Galdhøpiggen. Dette vart vidare meldt til politiet.

Rapportering til nasjonalparkstyret om unødig bruk av motorisert kjørety ved turistbedrift.

Ulovleg merking vart påvist ved Jostigen også dette året. Merking vart fjerna.

Utviklingstrekk/utfordringar

Viktig at vilkåra i dispensasjonar blir kommunisert godt til den/dei som i praksis skal utføre tiltaket eller transporten.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Følgje opp dispensasjonar og varsle frå til nasjonalparkstyret ved avvik frå vilkåra. Følgje nøye med tilstanden langs Jostigen.

Arrangement

Kort om aktivitet:

Det er mange store arrangement i og nær ved nasjonalparken og landskapsvernområdet. Og SNO prioriterar å vere tilstades ved desse arrangementa for å sjå til at alt føregår på ein berekraftig måte. I dei fleste høve er vi i dialog med arrangørane både før, under og etter arrangementa.

Utviklingstrekk/utfordringar

High Camp Turtagrø i mai, Vinjerock ved Eidsbugarden i juli, Målrock ved Utladalen Naturhus i august og Fjellfilmfestivalen ved Gjendesheim i september er dei fire største med over 1000 deltakarar. Det blir arrangert mange turar inn i nasjonalparken. I sjølve festivalområdet er lydnivået spesielt høgt under desse store arrangementa. Teltleirar slit på vegetasjonen. Påverknaden på dyre- og fuglelivet er vanskeleg å dokumentere. Men, det er tydeleg å sjå at villreinen i Turtagrøområdet trekkjer unna under High Camp-helga i den sårbare tida for villreinen i mai.

Teltleiren ved

Fjellfilmfestivalen ved Gjendesheim i september

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Viktig at oppsynet er tilstades og godt synleg ved dei ulike arrangementa. Viktig å halde fram den gode dialogen med arrangørane.

Informasjon og naturvegledning:

Kort om aktivitet

Informasjonsplakaten ved Eidsbugarden vart erstatta med ny, men viste seg å vere feilprodusert og den vart levert inn til oppretting etter sommarsesongen.

Ekstra mange verneområdeskilt ved grensene vart skifta ut i år. Dei nye skilta tåler dårleg å stå meir enn eit par år, før dei flassar av.

Prøveprosjektet med eigne naturvegledarar i Jotunheimen har vore vidareført også dette året med 1 sesongtilset naturvegledar i høgsesongen. I rapporten frå Ingvild Øyjordet går det fram at ho har vegleda i alt 1200 personar både ved tilfeldige møte i felt og opplegg ved turisthyttene. I oppsummeringsrapporten skriv Ingvild: « *Møte med besøkjande i felt gjev rom for områdespesifikk naturveiledning. ....Quiz og foredrag på turisthyttene på kveldstid er viktige supplement til dei tilfeldige møta. Her når ein eit større publikum med mykje naturkunnskap på relativt kort tid*». Gode attendemeldingar og erfaringar gjer sitt til at prosjektet bør vidareførast.

I tillegg er det lagt vekt på god naturvegledning av det faste oppsynet (1566 personar). Her kan spesielt nemnast nysatsinga «Barnas naturoppsyn», eit vegledingsopplegg i samarbeid med barneskulane i kommunane rundt Jotunheimen der ein fokuserar på sårbare artar og formidling i lokalmiljøet.

Utviklingstrekk/utfordringar

Informasjonsplakatar vert utsett for harde klimatiske tilhøve i høgfjellet, og dette krev jamnt ettersyn og utskifting. Turisthyttene har som regel minimal med plass for oppsetting av plakatar og anna informasjon. Behovet for god naturvegledning verkar å vere aukande.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Informasjonsplakaten ved Eidsbugarden bør takast ned etter kvar sommarsesong for å unngå skade i løpet av vinteren. Vidareføre produksjon og oppsetting av ”roll-ups” ved turisthyttene i heile Jotunheimen. Vidareføre dei gode samarbeidstiltaka og utvikle nye når det gjeld naturvegledning. Ikkje minst gjeld dette «Barnas naturoppsyn».

Infotavlene ved Eidsbugarden

Nasjonalparkskilt i Ringsdalen

Naturveiledning ved Glitterheim

Barnas naturoppsyn ved Utladalen Naturhus

9. klassane frå Årdal prøvar Jotunheimen – quizen. Info-stand på torget i Øvre Årdal i mai

Tilretteleggingstiltak

Kort om aktivitet

SNO har også dette året hatt ansvaret for koordinering og oppfølging av fleire stiltak. Fleire tiltak har vore vedlikehald av tidlegare restaurering. Av nye tiltak kan nemnast:

Besseggenstien under og over Vesleløyfti. Stien opp til Sjugurdstind frå Memurubu og øvst på stien ved Bukkelægret. Eitt punkt på stien langs Gjende der stien går heilt ned i vasskanten. Fullføring av rullestolstien ved Utladalen Naturhus.

To gamle bruer vart fjerna og to nye stokkbruer vart bygd ved Vormeli, over Maradøla og over Utlea.

Hengjebraua over Veslåa ved Gjende vart ramponert av flaum den 6. juli. Brua vart reparert i samarbeid med DNT Oslo & Omegn i samband med oppsynssamling ved Gjendebu 14. og 15. august.

Hengjebraua over Utlea ved Brendeteigen før Vettisfossen vart igjen øydelagt av flaum den 28. oktober. Førre gong var i Pinsehelga 2011. Skadane vart meldt til DNT Oslo & Omegn, med tilråding om utbetring, og dei planlegg å reparere brua utpå vårvinteren 2015.

Utviklingstrekk/utfordringar

Kraftig og mykje nedbør dei seinare åra gjer at både slitasje, erosjon og direkte skade vert meir omfattande enn normalt. Ting kan skje plutselig og utan forvarsel. Det såg ein under flaumane i juli og oktober i år. Det er også store utfordringar knytt til å utføre arbeidet i område langt vekk frå bilveg og husvære. Dessutan er sesongen kort i høgfjellet. Sjølv om sommaren var både varmare og mindre nedbørsrik i år samanlikna med dei seinare åra, er det framleis vått i terrenget mange plassar. Dette gjeld m.a. i Storutladalen.

Sperregjerde og utkikksrampen ved toppen av Vettisfossen er bygd i treverk, delvis frå Vettismorki. Dette vart første gong utført i 2003 og seinare utbetra i 2009. Sikkerheita ved dette tiltaket avheng av tilstanden på trekonstruksjonen, og ein bør gjennomføre ei grundig gjennomgang av tilstanden til våren. Vidare bør det planleggast ei utskifting av både sperregjerde og utkikksrampa.

Ved Utladalen Naturhus er det behov for oppsetting av eit sperregjerde både mot Utlea og langs rullestolvegen.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Fleire bruer er utset for hardhendt behandling og mange er dessutan gamle. Brua over Fleskedøla er ei av dei som bør skiftast ut neste år. DNT Oslo & Omegn er varsla og dei har planar for utskifting. Det samme gjeld den vesle brua over ein bekk ved utløpet av Vettisfossen.

Stien i øvre delen av Storutladalen bør vurderast lagt om til sørsida av dalen.. Ein slepp da unna to bruer og terrenget er mykje meir tørrlendt.

Hengjebra over Veslåa etter flaumen i juli og etter reparasjonen i august

Hengjebra ved Brendeteigen etter flaumen

Ny stokkbru over Utna ved Vormeli

Ny stokkbru over Maradøla ved Vormeli

Stiarbeid ved Vesleløyfti (Besseggenstien)

Våte myrparti i stien i Storutladalen

Vellykka steinsetting og revegetering ved Gjendesheim

Kulturminner

Kort om aktivitet

Arbeidet med restaurering av steinselet i Guridalen vart fullført utvendig i sommar. Nils Teigen frå Lom utførte arbeidet på oppdrag frå Utladalen Sameige. Sherpaene bruka eit par dagar på å stikke torv og legge torvtak rett etter at takarbeidet var fullført. Dette vart utført som ein del av årets tenestekjøp. Det står att å få innreie steinselet. Mange har lagt merke til at dette arbeidet er set i gang og synes det er særst positivt. T-stien går rett forbi sela i Guridalen.

Selet i Vormeli vart restaurert på nytt i 2009 på oppdrag frå forvaltningen. Ein ser no at steinmuren under endeveggen mot elva ber preg av sig på midten. Denne delen av muren vart ikkje restaurert i 2009.

I Hedlerlii i heimre Utladalen vart det i samband med rydding av tre og kratt rundt mange styva almetre rydda ein sti opp til ein stor hellar oppe i lia.

Utviklingstrekk/utfordringar

Transport av utstyr, materialar og mannskap er ei utfordring for utføring av alt restaureringsarbeid. Det fuktige klimaet er ei utfordring på alle bygningar.

Anbefalte oppfølgingspunkt neste år

Rydde busk og kratt rundt Store Hilleren i Storutladalen. Følge med steinmuren i Vormeli.

Torvtaklegging i Guridalen i august

Skjøtsel

Kort om aktivitet

I samsvar med skjøtselplanane for heimre Utladalen og Gjendebuområdet vart det også i år utført omfattande slått, krattrydding, bråtebrenning, hogst og beiting ved dei ulike kulturmarkene. Arbeidet er i hovudsak utført gjennom tenestekjøp. Også i år vart det i tillegg til dei faste tenesteytarane; Stiftinga Utladalen Naturhus og Lom fjellstyre, kjøpt tenester frå Utladalen sameige og Storådalen beitelag. Slåttehelga ved Gjendebu midt i august vart vidareført i år. Eit tiltak i samarbeid med Gjendebu turisthytte og i samband med MONA-prosjektet «I Gjendine Slåliens fotspor i Jotunheimen».

Skjøtselen i heimre Utladalen startar allereie i februar/mars med rising av styva almetre. I år vart det rydda fram eit 20-tal styva almetre i Hedlerlii. Desse trea bør styvast attende til gamle styvingsspor etter eit par år. Nytt av året var at det vart nytta forhaustar under hovedslåtten i Vetti i juli.

I august vart det utført slått og hogst i Vormeli og stien frå Gjertvassdalen fram til Vormeli vart rydda for trefall og kratt. På Skogadalsbøen det hogd ein god del bjørkeskog i nordenden av bøen.

Utviklingstrekk/utfordringar

Kraftig og mykje nedbør gjer arbeidet tyngre og vanskelegare. Stor slitasje på maskiner og utstyr i til dels bratt og uvegsamt terreng.

Anbefalte oppfølgingspunkt for neste år

Halde fram arbeidet med fjerning av einekratt, slått av kvea og styrt beiting med geit og storfe ved Gjendebu samt den årlege skjøtselen i heimre Utladalen, Vormeli, Guridalen og Skogadalsbøen.

Forhaustar lettjar slåttearbeidet i Vetti i juli

Rising av alm i Avdalen i mars

Rydding i almeskog i Hedlerli i oktober

Etter slått ved Ekrene i Avdalen i september

Etter slått og hogst ved Vormeli i august

Slåtteeng ved Skåri i april

Slåttehelg ved Gjendebu i august

Diverse

Ved Trollsjøen ved Tyin vart det funne ein knust glasfiberbåt. Denne vart bunta saman og lagt opp på ein stein for utfrakting komande vinter

I Avdalen har hjort og elg beita omfattande på ung alm.

Bjørkeskogen ved vestenden av Gjende er prega av bjørkemålarangrep, og mykje skog har tørka ut.

Båtvrak ved Trollsjøen

Ung alm skadd av elg- og hjortebeite

Bjørkeskog angrepen av bjørkemålar ved Gjendetunga

2. Utkvittering av bestilte tiltak 2014

Bestillinga frå Nasjonalparkstyret av tiltak frå SNO har i 2014 vore om lag som dei seinare åra. Oppdraga er rapportert gjennom tabellane på dei neste sidene.

Statens naturoppsyn (SNO)

SNO er miljøforvaltningens operative feltorgan som er myndighetsutøver etter lov om statlig naturoppsyn av 21. juni 1996. Loven gir SNO-personell tilsynsmyndighet og ansvar for oppsyn med overholdelse av følgende miljølover; friluftsløven, naturmangfoldloven, motorferdselsloven, kulturminneloven, viltloven, laks- og innlandsfiskloven, markaloven og deler av forurensningsloven i hele landet, både på offentlig og privat grunn. Oppgaven er todelt og retter seg både mot tilsyn og overvåking av naturtilstanden og tilsyn med menneskets atferd i naturen i forhold til gjeldende regelverk.

Den nasjonale ledelsen i SNO ligger i Direktoratet for naturforvaltning (DN) i Trondheim og det heltidsansatte lokale naturoppsynet har arbeidssted tilknyttet sitt geografiske oppsynsområde, totalt 61 lokale kontorer, med til sammen 93 ansatte ved starten av 2011. Organisasjonen er delt i seks seksjoner; to kystseksjoner, to nasjonalparkseksjoner, en rovviltseksjon og en naturveilederseksjon.

Hovedoppgavene er informasjon og veiledning, i tillegg til kontroll, registrering, dokumentasjon, skjøtsel og tilrettelegging. I dette inngår også viktige oppgaver innen rovviltforvaltning, bl.a. bestandsregistrering og skadedokumentasjon knyttet til den lovfestede erstatningsordningen på bufe og tamrein. Virksomheten er basert på egne oppsynstillinger i kombinasjon med kjøp av tjenester og samarbeid med andre oppsynsordninger lokalt og regionalt. SNO har også et overordnet ansvar for Skjærgårdstjenesten, en interkommunal ordning med hovedansvar for skjærgårdsparkene mellom Bergen og Halden. En viktig utfordring for naturoppsynet er å skape forståelse og respekt for regelverket som finnes på dette området.

Det blir lagt vekt på å etablere godt samarbeid med de andre aktørene innen naturoppsyn. Dette gjelder både fjelloppsynet i regi av fjellstyrene, Statskog Fjelltjenesten i Nordland og Troms, og politiet. Særlig er samordning med politiet viktig når det gjelder kontrolloppgavene. Samarbeidet er formalisert gjennom avtaler, rolleavklaringer og tjenestekjøpsavtaler. På denne måten blir naturoppsynet mer effektivt og profesjonalisert. Virksomheten er fortsatt i vekst og utvikler seg i tråd med de rammer som finnes i lovforarbeider og gjennom den løpende styringsdialogen med Miljøverndepartementet.

